

vijf groepen Joden belandden: honderd tot tweehonderd houders van paspoorten (sommige echt, de meeste vals) van Ecuador, Honduras, Paraguay en San Salvador; ca. twaalfhonderd Joden voor wie tegen inlevering per persoon van f 20 000 tot f 30 000 aan diamant, juwelen of goud het z.g. 120 000-stempel gekocht was; ca. achthonderd Joden die op grond van hun dubbele nationaliteit (Nederlands *en* Engels) voor vertrek naar Engeland in aanmerking kwamen¹; bijna vierhonderdvijftig Joden die in aanmerking kwamen voor een uitwisselingsaccoord met de Engelse mandaatsregering in Palestina; ca. driehonderdvijftig Joden (gezinsleden inbegrepen) die, zo werd gehoopt, in Bergen-Belsen een diamantslijperij zouden kunnen oprichten (onder hen Cohens medevoorzitter van de Joodse Raad, A. Asscher) – en er zijn nog andere, kleinere groepen geweest. In totaal zijn met acht transporten tussen 11 januari en 13 september '44 uit Westerbork ca. driehonderdveenhonderdvijftig Joden naar Bergen-Belsen gedeporteerd.²

Van de bijna vierhonderdvijftig uit Nederland afkomstige houders van visa voor Palestina of van *Palestina-certificates* (bewijzen dat men voor de verlening van een visum geregistreerd stond) werden eind juni '44 ruim tweehonderdwtintig in de gelegenheid gesteld, per trein naar Istanboel en vandaar per schip naar Haifa te reizen, en voorts werden in de laatste oorlogswinter de Joden met dubbele nationaliteit naar het interneringskamp Liebenau overgebracht. Dat waren twee 'goede' transporten uit Bergen-Belsen, maar er waren ook 'slechte': in september '44 werden ca. honderdtien uit Nederland afkomstige Joden naar Auschwitz gevoerd (onder hen bevond zich de journalist *Mechanicus* wiens dagboek wij in de paragraaf over Westerbork veelvuldig zullen citeren) – deze groep is, na anderhalve dag wachten in een van de *Krematoria* van Birkenau, in het *Krematorium II* doodgeschoten. Voorts zijn begin december alle leden van de *Diamantgruppe* (behalve de leden van twee families: die van Asscher en van een andere voor-

¹ In deel 7 vermeldden wij dat begin '43 ca. tachtig Joden die burgers waren van de Verenigde Staten, of van Engeland en de *Dominions*, of van de Sowjet-Unie, of van een aantal Latijns-Amerikaanse staten die met Duitsland in oorlog waren, uit ons land naar interneringskampen in Vittel en Tittmoning hadden kunnen vertrekken.

² De uit Nederland naar Bergen-Belsen overgebrachte groepen komen niet geheel overeen met de vier categorieën die opgesomd zijn in de '*Richtlinien zur technischen Durchführung der Verlegung von Juden in das Aufenthaltslager Bergen-Belsen*' d.d. 31 augustus 1943, welke door het *Reichssicherheitshauptamt* o.m. aan Harster in Den Haag toegezonden zijn (exemplaar in *HSSuPF*, 193 a). Die vier waren:

1. '*Juden, die verwandtschaftliche oder sonstige Beziehungen zu einflussreichen Personen im feindlichen Ausland haben*';

2. '*Juden, die unter Zugrundelegung eines günstigen Schlüssels*' (voor Duitsland